

Türk Dilleri Araştırmaları'nın 14. Sayısı Dolayısıyla

Mehmet Ölmez
(İstanbul)

Türk Dilleri Araştırmaları'nın bu cildi geçen yıl Yıldız Teknik Üniversitesi'nde düzenlenen "730. Yılında Kutadgu Bilig ve Divanu Lugati't-Türk" çalıştayında sunulan bildirimleri de içerdiği için kısa bir sunuş yazısını gerekli gördüm. 2001 yılı sonunda hazırlıkları tamamlanan ve 2002 yılı güzünden itibaren Eski Türkçe alanında yüksek lisans eğitime başlayan Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, söz konusu programın ilk yılı dolayısıyla düzenlenecek ilk toplantıyı Türk dillerinin bu iki baş yapıtı, *Kutadgu Bilig ve Divanu Lugati't-Türk* üzerine düzenlemeyi kararlaştırmıştır. Ortaasya Türk dillerinde "toplantı" yerine (hemen hemen her türden toplantı, akademik vb.) Türkçe *yığ-* eylemi ile köktaş bir eylemden türetilen *yığın* sözcüğü kullanılmaktadır (her dilin kendi ses yapısına göre *cīn*, *çīn*, *cıyn/jıyn* biçimleriyle karşılaşılabılır). Türkçede *yığın* biraz daha farklı bir anlam taşısa da Türk dillerinin ortak söz hazinesine ait bu sözcüğü "bilim" sözcüğüyle birlikte "akademik toplantı" karşılığında kullanmak mümkündür. Her yönüyle Türkçe olan "bilimlik *yığın*" kullanımı Türk dillerinin ortak yönlerini de vurgulaması açısından ilgi çekici olacaktır. Bu çalışmaya da sayılan gerekçeler doğrultusunda bu ad verilmiştir.

Toplantı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı M. Ölmez'in kısa bir konuşmasının ardından üniversitenin o dönemki rektörü Sayın Ayhan Alkış'ın açış konuşmasıyla başlamıştır. İlk bildiriye Orta Türkçe metinlerin de uzmanı, değerli hocamız Prof. Dr. Mustafa Canpolat okumuş, onu Habil. Dr. Claus Schönig'in bildirisi izlemiştir.

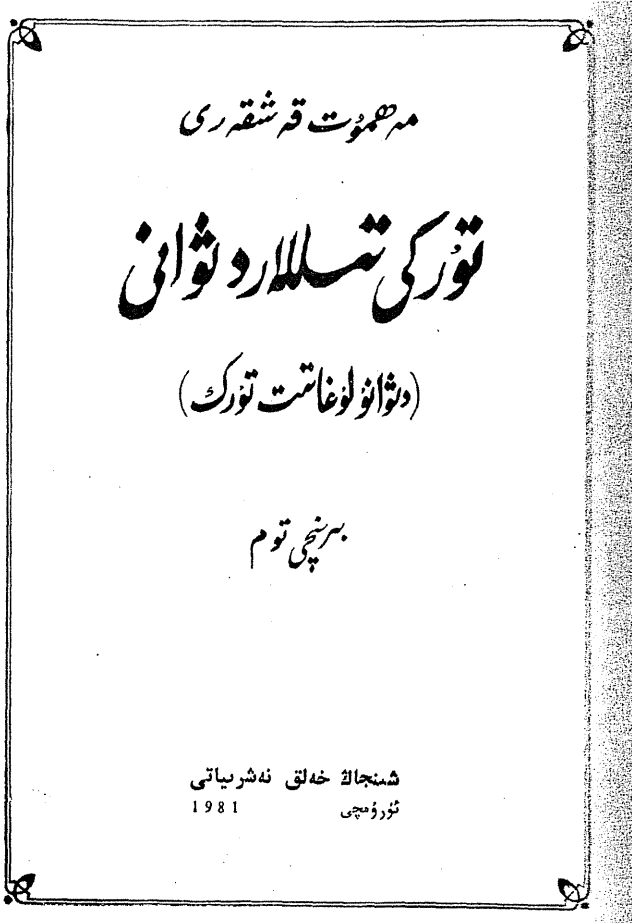
Toplantının öğleden sonraki oturumu üniversitenin Şömineli Salon'unda gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda da yine Orta Türkçe üzerinde metin ve sözlük çalışması yapmış olan meslektaşlarımız Osman F. Sertkaya, Zafer Önler, Mehmet Özmen ve Aysu Ata bildirimlerini sunmuşlardır. Toplantıya davetli olan ancak mazeret bildiren Kaya Türkay ile Engin Sezer'den K. Türkay'ın

bildirisi okunmuştur. Ancak tartışmalı geçen bildiri, yazarı toplantıya doğrudan katılamadığı ve yöneltilen soruları cevaplayamadığı için buraya alınamamıştır. Yine aynı şekilde çalışmaya bildirili olarak katılmak isteyip mazeret bildiren Engin Sezer'in bildirisi de toplantıda okunamadığı için dergiye alınamamıştır.

<p>730. Yılında Kutadgu Bilig ve Divanu Lugati't-Türk 21 Mart 2003 Cuma</p>		
 Yusuf Has Hacip	<p>Yıldız Teknik Üniversitesi</p> <p>Fen-Edebiyat Fakültesi</p> <p>Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü</p>	 Kaşgarlı Mahmut
<p>قوت اغنیلک</p> <p>قوت اغنیلک</p>	<p>"Bilimlik Yığın"</p>	<p>کتاب</p> <p>دیوان اللغات</p> <p>محمود بن الحسن الكاشغری</p>
<p>kimin yaşı altmış tüketse sakış tatış bardı andın yayı boldı kiş (Kutadgu Bilig 367)</p>		
<p>10.00-11.30 Açılış ve Bildiriler dinleyicilere açıktır Yer: Oditoryum</p> <p>Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Kampüsü, Beşiktaş</p>	<p>21 Mart 2003 Cuma</p>	<p>14.00-17.40 Bildiriler davetlilere açıktır Yer: Şömineli Salon</p> <p>Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Kampüsü, Beşiktaş</p>

Toplantının Duyurusu

Toplantıya dinleyici ve oturum başkanı olarak katılan Kemal Eraslan da, konuyla ilgili çalışmalarından dolayı bildirilere önemli katkılarda bulunmuştur.

Divanu Lugati't-Türk'ün Ürümçü'de yayımlanan (Yeni) Uygurca çevirisinin kapağı

Toplantı bildirilerinin hemen sonuna, bu satırların yazarının 10 yıl kadar önce güntümüz Türk dillerindeki Kutadgu Bilig çevirilerini tanıtan yazısı da konuyla ilişkili olmasından dolayı bir ölçüde güncellenerek bu sayıda bir kez daha yayımlanmıştır.

اتلەلماك - atlalür - .

— *özläldi* ياخشىلاندى. *اذللدې* ناناك *اذللدې* *özläldi* —

nañ ياخشىلانغان نەرسە. بىر نەرسىنى ئىزلەشكەنمۇ مۇشۇ

سۆز ئىشلىتىلدى (اذللدور - اذللماك - *özläldür* - *özlälmäk*).

— *axlaldı* قانالدى. *اياق اشللدې* *axlaldı* —

ئاياق قانالدى، يەنى چىنە قانالدى (اشللدور - اشللماق

axlaldur - *axlalmak*).

— *ixläldi* ئىشلەندى. *ايش اشللدې* *ixläldi* —

ئىش ئىشلەندى (اشللدور - اشللماك - *ixläldür* - *ixlälmäk*).

— *avaldı* ئوۋلاندى. *كېك اقللدې* *avaldı* —

كېيىك (ئوۋ) ئوۋلاندى (اقللدور - اقللماق - *avaldur* -

avalmak). شېئىردا مۇنداق كەلگەن:

اقللدور اوزم انك توزنكا

امللر كوزم انك توزنكا

avaldur özüm anıñ tüzünğa

amlälür közüm anıñ tozınğa

[ئۇنىڭ تۈزلۈڭى (گۈزەللىگى) بىلەن كۆڭلۈم ئوۋلىنىدۇ،

ئۇنىڭ (ئاياق) توزىڭى بىلەن كۆزۈم ئىملىنىدۇ.]

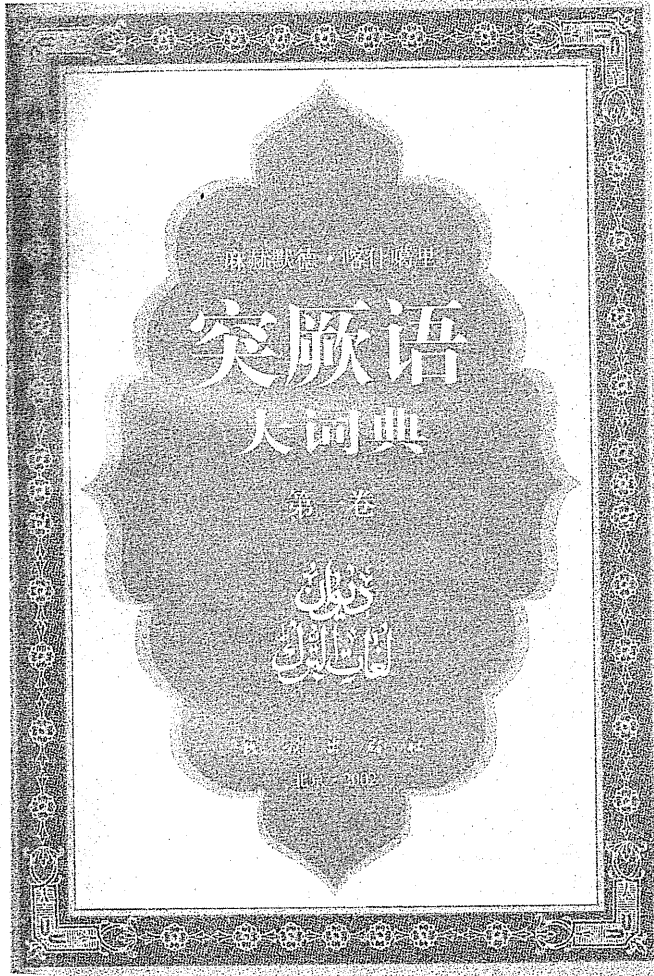
شائىر سۆيۈملۈكىنى تەرىپلەپ مۇنداق دەيدۇ: ئۇنىڭ

Divanu Lugati't-Türk'ün (Yeni) Uygurca çevirisinden bir sayfa

Derginin ilk bölümünü ise bu yıl 65 yaşına basmış bulunan, Eski Anadolu Türkçesi ile “transkripsiyon” metinleri üzerine değerli incelemeleri ve metin yayımları ile tanıdığımız Milan Adamović'in yaşamöyküsüne, çalışmalarının listesine ayırdık.

Türk Dilleri Araştırmaları'nın 15. sayısında da bu yıl içerisinde yine Yıldız Teknik Üniversitesi'nde düzenlediğimiz *Türkçede Dinî Tabirler* çalışmayı özel bölüm olarak yer alacaktır.

2003 ve 2004 yıllarında arka arkaya Türkolojinin ustalarını, öncülerini, çeşitli yönlerden Türkolojiye emek vermiş, kimisi dergimizin danışma kurulu üyesi de olan Türkoloji emektarlarını kaybettik: Prof. Dr. James Russel Hamilton, Prof. Dr. Gerhard Doerfer (27 Aralık 2003; vefat yazısı için bakınız: M. Ölmez, “Gerhard Doerfer’in Ardından”, *Türk Dili*, c. 87, sayı 626, Şubat 2004. s. 175-176), Prof. Dr. Ahmet Temir, Prof. Dr. Tursun Eyüp (8.4.2003), Prof. Dr. Andreas Tietze (7 Ocak 2004; vefat yazısı için bakınız: M. Ölmez, “Prof. Dr. Andreas Tietze’nin Ardından”, *Toplumsal Tarih*, Şubat 2004, s. 50-53), Prof. Dr. Şinasi Tekin (Ekim 2004).

*Divanu Lugati't-Turk'*ün Pekin'de yayımlanan Çince çevirisinin kapağı

Pekin Milletler Üniversitesi rektör yardımcısı Prof. Dr. Tursun Eyüp yakın zamanda kaybettiğimiz Türkologlar arasında, Türkiye’de daha az tanınmaktadır. Bu nedenle T. Eyüp’ün ölümü dolayısıyla hazırlanan kısa yaşamöyküsü de Uygurca olarak burada olduğu gibi verilmiştir.

اَتْلَدِي *ətlədi*: قۇي اَتْلَدِي *koy ətlədi* 羊被宰成肉了。也

用于其它 (اَتْلَدِي-اَتْلَدِي *ətlədi-ətlədi*)。

اَدْلَدِي *əzlədi*: نائى اَدْلَدِي *nəy əzlədi* 东西被弄好了。

寻找某个东西也用这个词 (اَدْلَدِي-اَدْلَدِي *əzlədi-əzlədi*)。

اَشْلَدِي *axladi*: اياق اَشْلَدِي *ayak axladi* 碗被锅好了，

即碗钉上锅子了 (اَشْلَدِي-اَشْلَدِي *axladi-axladi*)。

اِشْلَدِي *ixlədi*: ايش اِشْلَدِي *ix ixlədi* 事情做过了

(اِشْلَدِي-اِشْلَدِي *ixlədi-ixlədi*)。

اَقْلَدِي *avladı*: كايى اَقْلَدِي *kəyik avladı* 野牲被猎获

了 (اَقْلَدِي-اَقْلَدِي *avladı-avladı*)。这个词在诗歌中是这样用的：

اَقْلُوْر اُوْرَم اَنِك تُوْرِنكا

اَمَلَلر كُوْرَم اَنِك تُوْرِنكا

avlalur əzüm anıñ tüzünə

əmləlür közüm anıñ tozıña

猎获我心儿的是她那美容倩影，

她脚下扬起的尘土能治疗我的眼睛。